

Το Σχέδιο Κώδικα Διευθέτησης Οφειλών & Δεύτερης Ευκαιρίας ως νέο Πτωχευτικό Δίκαιο*

Δημήτρη Κ. Αυγητίδη

Καθηγητή Νομικής Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Μετά από πολύμηνη επεξεργασία δημοσιεύτηκε και τέθηκε σε διαβούλευση σχέδιο «Κώδικα Διευθέτησης Οφειλών και Δεύτερης Ευκαιρίας». Οι πολλές και κρίσιμες διατάξεις του αναμένεται να αποτελέσουν αντικείμενο επιβεβλημένου επιστημονικού διαλόγου, από τον οποίο εύλογα θα προκύψει η ανάγκη προσθηκών και νομοτεχνικών βελτιώσεων. Ακόμη όμως και στην παρούσα μορφή του, θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες βασικές επισημάνσεις σε σχέση με το περιεχόμενο, την αναγκαιότητα και τους στόχους του.

Το Σχέδιο αποτελεί μια προσπάθεια ένταξης σε ενιαίο νομοθέτημα ρυθμίσεων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας. Πρόκειται για το σύνολο εκείνο των ρυθμίσεων που είναι γνωστό ως πτωχευτικό δίκαιο ή, υπό τη σύγχρονη εκδοχή του που περιλαμβάνει και την πρόληψη, δίκαιο αφερεγγυότητας. Διακηρυγμένο σκοπό του Σχεδίου αποτελεί, μεταξύ άλλων, και η προσαρμογή στην Οδηγία 2019/1023 για την προληπτική αναδιάρθρωση και την αφερεγγυότητα.

Το μεγαλύτερο μέρος του Σχεδίου είναι αφιερωμένο στην παραδοσιακή πτωχευτική διαδικασία (εκκαθάριση) και στην προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης. Στο περιεχόμενό του εντάσσονται επίσης οι διατάξεις για τον εξωδικαστικό μηχανισμό ρύθμισης οφειλών, για τους διαχειριστές αφερεγγυότητας, καθώς και διάταξη για «ευάλωτους οφειλέτες», όλες με έναν τρόπο που επιδέχεται συστηματικών και νομοτεχνικών βελτιώσεων.

Το Σχέδιο αναμένεται να αντικαταστήσει πλήρως τον υφιστάμενο Πτωχευτικό Κώδικα, ο οποίος ισχύει από το 2007 (Ν 3588) και έκτοτε έχει υποστεί αδικαιολόγητα πολλές τροποποιήσεις (εννέα μέσα σε δώδεκα χρόνια). Με λίγες εξαιρέσεις, το Σχέδιο διατηρεί αναλλοίωτο το μεγαλύτερο μέρος των διατάξεων για την πτώχευση και την εξυγίανση. Οι νέες διατάξεις που εισάγει θα μπορούσαν να διακριθούν σε εκείνες που επιβάλλει η ενωσιακή νομοθεσία (κυρίως στη διαδικασία εξυγίανσης) και σε εκείνες που αποτέλεσαν πρωτοβουλία των συντακτών του Σχεδίου (όπως π.χ. η εισαγωγή τεκμηρίου για την παύση πληρωμών ή η αυτοδίκαιη λύση των συμβάσεων και αρκετές άλλες που δεν μπορούν λόγω εκτάσεως να αναφερθούν). Ακόμη όμως και οι διατάξεις για τον εξωδικαστικό μηχανισμό και τους διαχειριστές αφερεγγυότητας στηρίζονται σε υφιστάμενη νομοθεσία.

Από πλευράς, επομένως, περιεχομένου, το Σχέδιο δεν επιλύει με κάποιο νέο τρόπο τα ζητήματα της αφερεγγυότητας. Άλλωστε, εάν χρειάζεται κάτι το πτωχευτικό μας δίκαιο είναι

η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας εφαρμογής του και όχι ο περαιτέρω εμπλουτισμός των ήδη αρκετών εργαλείων που προβλέπονται σήμερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πρόσφατες βελτιώσεις στα εργαλεία αυτά έχουν υπαγορευθεί από την πορεία των ενωσιακών συζητήσεων που κατέληξαν στην Οδηγία του 2019. Επιπλέον, η συμβατότητά τους με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές φέρει τη σφραγίδα των ενωσιακών θεσμών στο πλαίσιο των αντίστοιχων αξιολογήσεων. Για τις λίγες διατάξεις της Οδηγίας που χρειάζονται ακόμη εναρμόνιση, αρκεί, επομένως, μια στοχευμένη και περιορισμένης έκτασης τροποποίηση χωρίς να διακυβεύεται η ασφάλεια δικαίου και με τήρηση των αρχών καλής νομοθέτησης.

Στα θετικά στοιχεία του Σχεδίου περιλαμβάνεται η επέκταση της εφαρμογής του και στα φυσικά πρόσωπα (μη εμπόρους). Η διεύρυνση όμως αυτή γίνεται χωρίς τις αναγκαίες προσαρμογές που απαιτεί η ιδιομορφία των μη εμπόρων οφειλετών. Με τον τρόπο αυτό, θα εφαρμόζεται σχεδόν οριζόντια για όλες τις κατηγορίες ένα σύνθετο πλαίσιο, με κίνδυνο επιβάρυνσης οφειλετών, πιστωτών και δικαστηρίων με δυσανάλογα χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες.

Όλες οι ρυθμίσεις του Σχεδίου τέθηκαν υπό τον τίτλο του «Κώδικα Διευθέτησης Οφειλών και Δεύτερης Ευκαιρίας». Το πτωχευτικό όμως δίκαιο δεν αποτελεί μονοσήμαντα ούτε δίκαιο διευθέτησης οφειλών ούτε δίκαιο δεύτερης ευκαιρίας. Είναι το δίκαιο οργάνωσης της επιχειρηματικής αποτυχίας και των συνεπειών της, μιας δυσάρεστης δηλαδή κατάστασης, η έξοδος από την οποία αποτελεί δυστυχώς την εξαίρεση και όχι τον κανόνα. Ακόμη και οι σύγχρονες αντιλήψεις, που το προσεγγίζουν στη βάση ενός δίπολου στόχων που αναλύεται σε εκκαθάριση για τις μη βιώσιμες και εξυγίανση για τις βιώσιμες μονάδες, αντιμετωπίζουν την εξυγίανση μόνον ως μέσο για τη μεγαλύτερη δυνατή ικανοποίηση των πιστωτών.

Την τάση αυτή ακολουθεί και ο ισχύων Πτωχευτικός Κώδικας, ο οποίος προτάσσει την εξυγίανση της επιχείρησης μόνον εφόσον οδηγεί στον ίδιο με την εκκαθάριση βαθμό ικανοποίησης των πιστωτών. Προβλέπει όμως ήδη και θεσμούς «δεύτερης ευκαιρίας», όπως την ενδοπτωχευτική αναδιοργάνωση και την απαλλαγή του οφειλέτη-φυσικού προσώπου. Πρόκειται για θεσμούς, οι οποίοι μπορούν να τεθούν σε εφαρμογή μετά την πτώχευση προκειμένου να αμβλυνθούν οι δυσμενείς συνέπειές της (κοινωνικές, οικονομικές, νομικές).

Το Σχέδιο, σε αναντιστοιχία με τον τίτλο του, δεν θίγει την ισχύουσα ιεράρχηση υπέρ της συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών. Μάλιστα, από τους θεσμούς δεύτερης ευκαιρίας διατηρεί μόνον την απαλλαγή, αφαιρώντας από το οπλοστάσιο εκείνου που πτωχέει την δυνατότητα ενδοπτωχευτικής αναδιοργάνωσης. Η επιλογή αυτή αντανακλάται και στην πρώτη διάταξη για τον σκοπό της πτώχευσης, όπου, σε αντίθεση με την ισχύουσα ρύθμιση, παραλείπεται η διατήρηση της επιχείρησης, ακόμη και ως μέσο για τη συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών. Προς την ίδια κατεύθυνση, αντικαθίσταται η προστασία της κύριας κατοικίας με ένα πειραματικό και ασαφές sale and lease back, για την ενεργοποίηση του οποίου απαιτείται η έκδοση σειράς Υπουργικών Αποφάσεων που θα είναι εκείνες που καθορίσουν τόσο το υποκειμενικό όσο και το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του.

Στην παρούσα, όμως, συγκυρία, η επιλογή ενίσχυσης της εκκαθάρισης σε βάρος της εξυγίανσης, ακόμη κι όταν εξυπηρετεί εύλογους στόχους (όπως ταχύτητα περαίωσης και ανακτησιμότητα), δεν βρίσκει κανένα έρεισμα, ούτε δικαιοπολιτικό ούτε δικαιοσυγκριτικό. Αντίθετα, εξαιτίας της γενικευμένης οικονομικής κρίσης που προκαλεί η πανδημία, το ένα

μετά το άλλο κράτη μέλη της ΕΕ (π.χ. Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Τσεχία, Πορτογαλία) έχουν σπεύσει να θεσπίσουν αναστολή της δυνατότητας των πιστωτών να κηρύξουν σε πτώχευση οφειλέτη τους, με εύλογη πρόνοια για την αποφυγή καταστρατηγήσεων. Οι σχετικές ρυθμίσεις αλλάζουν (τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα) την κατεύθυνση του ευρωπαϊκού δικαίου αφερεγγυότητας, καθώς θέτουν τον οφειλέτη στο επίκεντρο προστασίας, εισάγοντας ρυθμίσεις αποτροπής μαζικών πτωχεύσεων κι ενισχύοντας τους εξυγιαντικούς θεσμούς. Η έλλειψη τέτοιων ρυθμίσεων συνιστά σημαντική αδυναμία του Σχεδίου.

Συμπερασματικά, το Σχέδιο διατηρεί τη φιλοσοφία και το βασικό κορμό του πτωχευτικού μας δικαίου, ανασυγκροτώντας την ύλη του και εισάγοντας αλλαγές που χρήζουν προσοχής και ειδικότερης προσέγγισης. Αρκετές όμως από τις αλλαγές αυτές σηματοδοτούν υποχώρηση του εξυγιαντικού στοιχείου, εν μέσω μιας συγκυρίας που αξιώνει εντελώς διαφορετικές δικαιοπολιτικές προτεραιότητες. Είθε η διαβούλευση και ο επιστημονικός διάλογος να συμπληρώσουν τις ελλείψεις και να αμβλύνουν τις αδυναμίες του Σχεδίου, έτσι ώστε οι ρυθμίσεις του να αποτελούν στέρεο και συμπαγές πλαίσιο που να οδηγεί σε λύσεις εύλογα σταθμισμένες, με διάρκεια και ασφάλεια δικαίου.

*Αναδημοσίευση από www.in.gr, 3/9/2020